

21-1951

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 23 Fylke: Nordalund
 Tilleggsspørsmål nr. Herad: Sford
 Emne: Bordskikk til kvardags Bygdelag: Sagvåg
 Oppskr. av: Karl Olle Kevik Gard: Ollekevik
 (adresse): Sagvåg S.M.L. G.nr. 60 Br.nr. 1
 A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):
 (Kain stor del dreiar seg om skikk å brukk her på garden)

SVAR

I eldre tider var bordskikk so vel som andre skikker, kanskje vel so mykje varierende som i våre dagar. For um lag 150 år sidan, i tippolde foreldrene mine sine dagar, og framover til 1800 års skiftet brukkest hos middelstands befolkningen, å særleg blant bønder å sta med bordet. Som oftast langbord i stova, "å heile hærlyden". I blant dei som rekna seg for so kalla bedre inntak berar skapet måltiene på kjøkken og måtte i mange tilfeller nøya seg med rjolare brøst end husbondefolket, å forskjellige komiske herme verserarden dag i dag fra godane grisoder. Di var svært nøye med at alle skulde halda bord skikk på ein gång meir i gamle dagar end no, både med henryn til born og vaktome, og det raphest

2

Imidlertid måts både stort og småt
sa sant arbeid til høve fortrinns-
dra det. Hus som er bygd i
sæmre tid kan som oftest gang
i soleis får lunde kjøkken, å det
er no svært utvilsomt at
heile huslyden inntar små-
tidene på kjøkken, sa til kvar-
dags å ofte til søndags og så
viss der ikkje er frammande,
Det fjørkjem også i blant at
husbondesfolk spiser i stave
og tjenerskapet på kjøkken.
På smågardenne her i kring som
dei fôr 50 år sidan og meir
varde både kvinner og drenger
lyt dei i fleste høve kjelger
seg for utan no til dags.
Allid bordet hadde kvar sin visse
plass. Stod bordet fritt på
golvet sat husbonden med
høgabordsenden, var der vakne
søner sat dei etter alder til
høgre på husbonden og med
oven med bordet, sameleis
døtrene på andre sida; viss
der var små søskend som ikkje
kunde makke seg sjølv
plaserbest dei mellom dei eldre
søstrene eller brødrene i mangel
av det første Husmori sat med
lågabordsenden viss hu opvartu
ellis var det berestjenta
sin plass vis dei det hadde
eller døtter i huset

2

3

Drengene havde plads „attan um“
eller nedanum dei vakne sönene
og i blant överst på kvendesida.

För ca. 50 år sedan var eg inne
hos småkärsfolk med små krus
kavskje berre ei lita stova å ei
uterval so smal at utedörren
savit gick klar stoverveggen
og oms röya rakk gjennom bakje.

der var sokalla skiva på veggen
der var snött nokk plads för
dei vakne för ikkje å snak om
barna, dei stod eller sat kor dei
best kunde „gjeme på flate gobet“

Dekke høyre huldigvis til sjell-
denkeber etter som eg førsbod
Ellis var det langbord eller
bord med baklappen og da satt
både små og store med bordet.

Benveletzen Hög setet er like brukt
her i kring no å mange seier
mant nok hva det betyr, dermeis.
Högabordenden kallast det no
å det er veddenenden av bordet
som snur til gæst. Før var
altid glas i brystveggen i stova
og etter dei gick yver frå röyk-
stover til stover med lenum
bruktet nersagt uten uttag-
else to glas i siderveggen
også, var det so klappi bord
som bruktet stail det affast
mitt för mellom veggen
mellom sideglasi „Her kallar
me den för Spegglaesten“

4

Hederspladsen i moderne stova
er pladsen mitt for sideglaset
eller spejlglassosten saledes at
dei ser aftar i stova. Med rein-
sunda var det so ymse; fyrsta
og hugst varka dei henderne
i ein vasspytt ute pa marka
og barka seg med ein mose-
dett, og kankke lærne pa brøya
også når det var skitramt
arbeid. Unlag firti år sidan
byrja dei leggja rekt på å
varka henderne fyr dei sette
seg til bord. Kan aldrig høyrde
gjete eller set mannfolk ute
med lura på til bords ant
end ~~från~~ hammergeis (skøy)
Alle spiste av samme fat, eller
så mange som nodde til kvartt
fat, både grant-suppa-rodde-
romakalla, ja allt som man
spiste med skjei, men mjølka
at at granten hadde kvaa i
ei halv liters skål av steintøy
forøvrig brukkest tre skåler
å blikkopper å kva som
hjelpa künde lika til fyrst-
ninga av 1900 talet. Fyret
tok dei ei grant tiggja i sjeia
å duppa den so i mjelkeskåla
van granten kald kakte dei
afhe opp mjelk å hadde granten
i stykke vis rypri. Et drikke
dei mjelka or kopperen for det
meste, er granten svært varm

3

5

Slår dei enda myelka på graut-
balerken det sjøl seg litt på stikk
og bruk i dei ymse heimar
og med at kaffi kom i bruk
måtte so sant det var muligt
skaffast eit bidde til kvar
person, for kaffi har aldri
vore servert ant til jaa, person
soriift og har høyrst

Varme retter servertest direkte
or gryta i enkelte hove, og eins-
retta mat som vart etlåt til
kvar - so som potet stoppa
konna med fleisk i "myörsädel"
alra flatbröd med bräimattfett
steikt fleisk dei sittest steike-
panna ofjä berdet på ba oven-
ved molar eller bredalerk

eller kva som hjelpe kunde
djeryta sted oftast på ein
krak attmed berdet kan
huska forä og var levan at
me sat runt gryta på
golvet ä ät kalvaktjötrod
or gryta det var berre in
kugelservis men har inntrykk
at det var brukst i eldre
tider. Så serveres maten i sin
almideligheit på dukket bord
og vertt ikkje nemneverdig
fersjell gjort overfor framande
so til kvandags

I det attande hundrud året
bruktest mykje flatbröd til
middag maten, bete som me

Kallan det, lagdest saleis, ein
 måle flatbröd korpå lagdest ein
 speke sild skövd eller kakt salt
 fiskamåle-mjör grand-leveradupp
 (kakt ferst fiskeliver med mjöl, smör
 på) sa la dei uppå ein protet
 måle flatbröd depp på cler og
 sa knypte dei det i saman mellom
 hendene sa det sög ut som ei
 fiskekake ä beten var cler med
 ferdig til nyotings. Det var middag
 i soer men og brukt som aphetitt
 skimmans til kvelds maten.

Äa ba sukker lutten i munnen
 ä drikke kaffe til en god beerd-
 skitt, men den mä kurt utare
 sukker glasset med berkei eller
 sukker klypa. Til ä drikka kaffe
 av skälen er ikkje bebrukt som
 god bord skitt na til dags, det
 bruktes mykje för dä kopparne
 var 3-4 ganger so store som no.
 Gaffel var i dei fleeste hus
 i dei siste hundre år, men
 brukt blei den lite för i dei
 siste 30-40 åra som kvadg.

Tallekniv var mykje nytta
 til allslags spikje mat fenna-
 knakjen eller fleske sjinka
 lagdest på bordet, og so
 spikka, enten husmari eller
 ein kreann andre som kjende
 seg fört og delte ut eller lagde
 på salerk-(borisk) elevene brukte
 ofte slike knivarn för bordkni-
 ver var förr glöve

5107

4

7

So langt til bakkers som råkern
hustkar an dei som lever her på
garden. (å her er ei som er snart
92 år) her dei varsket skjerne
Husbonden sjølv brukte ofte å kava
sitt felle ettermann på skjeispaft
ellers var det berre forlektstavarn
allt skaffe bøy til verstkap länbest
kringum i stävane i fjerne tider.
å. Øya fritt er det ikkje andå.
For å finna rette eigar mannen
var merket nödvendig. Det fortelst
at for et hundrad år tid å halvtanna
til bakkers i tida, brukte husbonden
berre å stryka an skjei med
nerven å setja den i ei rekkja
på veggen, det var i et sovare
hove fortalt ein varst rimma
han skende ikkje skjeia si i gjen
kvinnfolka hadde vaska den.
Teller hadde dei skjein kasse eller
korg med skil i mitten og kanskje
ta å soleisrom for skjei-kvinnar-
å gafflar. Hornskvar det mest
almundelige men der forekom
også skjeies an hse. I verstkap
brukhest sovorne til i begyndelsen
an metten hundrad åri. Seinare
kom hjem å Aluminium i bruk.
Kava tid porselen og Stentøyballerka
fyrest kom i bruk skal eg ikkje
slaga for sikkert, det er no
minst eit hundrad år sidan
dei kom her til gards i vissa.
Men me brukte treballeka i

Blant til kvardags likeeign
 til 19 hundred fatet, å her gleng
 rosemalte treballerkan å fat i
 lodnene den dag i dag. Når en
 sluttet bruke fellefat jek en
 over til jureballerkan. Stort set brukast
 bordduk an alle no både helg å
 vorka, men reitt beken an å erstat
 tet med bordteppe. Voksdruk
 derimot let dei som oftast ligga
 under teppet. Det dreiar seg vell
 om eit lite halvt hundrad år
 denne skiken har bruket til å
 arbeida seg inn gje for å verta
 ålmen so som i dag. Det var
 allmindeleg skik å letta maten
 til kvar å kvar i ser surllet
 var so husmøi etla ut til alle
 var det husbonden først å so
 nedover etter alderren. I mange
 høne forsynke dei vakarne seg
 sjølv og så fekk barna „etling“
 Smør varst alltid etla til
 beta surl stekt fleisk, nerpå
 samleis, flat brød og så viss
 brød ruc i staburet var
 faretruande innstrumma.

Barjonarne var basert på skul-
 -de etla den individuelle brong
 men alle var nok. Ikke like
 mett når dei gjek frå bordet.

Barna vert mata til dei er
 umlag to år, so følger dei seg
 når maten er vel til lagel og
 rensha. forsyna seg sjølve

Får dei ikkje før i 7-8 års alderen
 og når det gjeld midlagsmeid
 må dei hava ei hjelpande hand i
 blant seinare og så. Det jengse
 er at mori eller søstrene hjelper
 dei mindre men har får sjølv
 tid og stund likan mange hjelpa
 barna med etinga.

Skiken å bygga maten ått barna
 vande lika til slutten av åttan-
 hundrad året. Å narresubbe
 bruktest ikkje i deidager, dei
 tågg ei tågge å lagde i ein klut
 bakt band fyre. (Tåta kalla deidet)
 tok barnet til å skrika å mora
 ikkje var til stars stoppa dei
 tåta i munnen på det. Det
 bruktest til å med når barna
 var til døgen. Med umryn
 til bordlester er det svært
 forstykkelig i dei gamle heimar
 summe lese andre syng, og
 ein del gjer ikkje niken av delene
 I mange heimar som reknar seg
 for bonafolk set mora å
 klata å skal lese eit 3-4 års
 gammalt barn lese for maten,
 soleis vert det offte den minste
 som er sopars kan kan ståta fram
 nokre ord som les, her er og
 adgyellige mødre som les i
 høtt, for også allt etter regilio's
 innstilling. For eit halvt hur-
 drad år sidanåfåre var dei
 mykje nøyare i samvete

27

Heile huslyden måtte sitja murande
 still mans husfaren les or Rosinius
 elle krearlag annan beksta bok
 helga dagar var det atpaa anidagen
 i vorka var det etter kvelds-
 madten, og var der noiken so
 syndlig å let det låta i seg da
 var mange ikkje noye um å
 ha tungt til ords når dei tala dei
 til rettes. Nåken forandring um
 den kom frammand vant ikkje
 gjort, det kunde einast vere
 viss det var smisera.

Det var livelig røda ved bordet
 som oftast kom ein kom å stek
 er det fremdeles å får ein lē
 hjertelig at i blant er ikkje det
 verre. Det var muligens ikkje
 so for lenge sidan. Og har høyrdt
 ei herma som lyder so.

(Mannen visste ikkje kona var
 galen forund ho lo mens ho lot)
 å synga ved bordet reknast
 for upassand for edre folk
 Alle måtte sitja til bords til
 alle var ferdig, viss ikkje slik
 berre forhindra det Banna bakka
 foreldre altid for maten før,
 nå: er her mange som ikkje
 bryr seg om det. Kom framande
 inn under måltidet så dei gd
 rigne maten— gud rigne spisen.
 Rigne åta, no er det mest almin-
 delig å segja velbekom. Kom
 framand folk etter husen spillet

11

7
Var bygga äta matte dei som regel
venta til hime var ferdig, so server-
best til dei. Det har voru skik og bruk
i vide umkridds her å gjera
fremmand folk madt krea tid dei
kom. seelig for no: er det mein
sjeldan her er so lettvinke kunn-
-nikasjonar na. det er ikkje til
å gå eller so på milareis som
før. Naken serst tilstelling gjordest
ikkje untagen det var slett eller
renner so kom på besök.

Na vertt kanskje beordretta kompli-
-kert med litt pålegg og ymsst
finare madt end den heile huslyden
brukar til kvendags

Det var ikkje altid kakt kaffi
for handa å ikkje altid tid å
koka heller men sjonekolla var
snar å triva til i soverne
snøygar. Bestast kjøkkennet
til spise stua og familien vertt
afte en hilfeldig fremmande serveg-
den. Eldes er det i stova
å da held husfar eller husmor
vedkommande med selskap viss
ikkje er til hinder. Ikkje no brukast
til å nøya naken forsyne seg
"dei sygjer" na må dykk vara gidel
å forsyne dykk og det som er.
"eller liknande" For 70-80 år
sidan kunde det at folk reiste
lang vei for å besøka folk et silt.
å dei måtte berast mein en dei
sjöl gjek inn i hus.

Det nok en kvistanden inne
og ikke set bilbords med
gjesten, det kan sit stykke fra
men mitt fyre, a' oppvartar.

5107

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING